

โครงการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น (ข้าว) ปี ๒๕๖๙

กิจกรรมการยกระดับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นและข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI)

หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางพันธุกรรมของข้าว ๒๕,๐๐๐ เชื้อพันธุ์ โดยเฉพาะข้าวพื้นเมือง ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นอดีตสู่ปัจจุบัน แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ข้าวพื้นเมือง และวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเริ่มสูญหายไป รัฐบาลไทยจึงมีนโยบายการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นเพื่อเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของประเทศไทย ซึ่งทั้งนี้ในประเทศไทย ข้าวที่ถูกขึ้นทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ของชุมชนโดยเฉพาะ โดยชื่อที่ใช้เรียกสินค้านั้น ต้องได้รับการขึ้นทะเบียน GI เรียบร้อยแล้ว เช่น ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ข้าวเบญจรงค์ ข้าวเหนียวลิ้นข้าวหมูแดง เป็นต้น นอกจากนี้ ข้าว GI จำเป็นต้องผลิตในพื้นที่ตามการขึ้นทะเบียน GI เท่านั้น ปัจจุบันข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีทั้งหมด ๒๔ ชนิด และจากสถิติราคาข้าวหลังการได้รับตรา GI พบว่า สินค้าข้าว มีมูลค่าสูงขึ้น ตัวอย่างเช่น ข้าวเหนียวขาวกาฬสินธุ์ มีราคาเฉลี่ยอยู่ที่ ๕๐ บาทต่อกิโลกรัม หลังจากได้รับตรา GI มีราคาเฉลี่ยอยู่ที่ ๗๐ บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๖๖) สำหรับสถานการณ์ ในต่างประเทศมีการสร้างอัตลักษณ์ให้กับข้าวพื้นเมืองของไทยที่ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสหภาพยุโรป ได้แก่ ข้าวสังข์หยดเมืองพัสดุ และข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นต้น ซึ่งเป็นสินค้าที่ทำให้ต่างประเทศรู้จักสินค้า ข้าว GI ไทยมากขึ้น สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้กับประเทศไทยอีกด้วย

กรมการข้าว จึงมีเป้าประสงค์ในการยกระดับข้าวอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นไทยต่อไปในอนาคต เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวไทย และยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าไปสู่มาตรฐานข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) หรือมาตรฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการผลิตสินค้า รวมทั้งเป็นช่องทางในการสื่อสารเรื่องราวความเชื่อมโยง ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณสมบัติของสินค้าที่มีความโดดเด่น แตกต่างจากแหล่งผลิตอื่น ๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าข้าวไทย และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรไทยอีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตสินค้าข้าวพื้นเมืองหรือข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นให้มีมาตรฐานไทยหรือสากล และมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

วิธีการ ขั้นตอน และกิจกรรมการดำเนินงาน โดยสังเขป

กิจกรรม ๑ ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น (กพท.)

๑.๑ การรับสมัครกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย

กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว คัดเลือกกลุ่มเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ โดยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ดังนี้

๑. กลุ่มเกษตรกร / วิสาหกิจชุมชน / สหกรณ์ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ทำการกรอกข้อมูลตามแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ : <https://surl.lk/gmtugp> ผ่านเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าว/ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว

๒. กลุ่มเกษตรกร / วิสาหกิจชุมชน / สหกรณ์ มีสมาชิกกลุ่มไม่น้อยกว่า ๕ ราย

๓. กลุ่มเกษตรกร / วิสาหกิจชุมชน / สหกรณ์ มีพื้นที่รวมของการปลูกข้าวพื้นเมืองหรือข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ในกรณีต่าง ๆ ดังนี้

ปลูกในภูมิภาค	พื้นที่
ภาคเหนือ หรือ ภาคใต้ หรือ ภาคตะวันตก	ไม่น้อยกว่า ๕๐ ไร่
ภาคกลาง หรือ ภาคตะวันออก	ไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ไร่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ไม่น้อยกว่า ๑๕๐ ไร่

๔. กลุ่มเกษตรกร / วิสาหกิจชุมชน / สหกรณ์ ผลิตข้าวพื้นเมือง/ข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) หรือเป็นกลุ่มเป้าหมายผลิตพันธุ์ข้าวสอดคล้องกับกองวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว

๕. ผ่านการตรวจสอบข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งเจ้าหน้าที่กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวจะคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบฟอร์ม อิเล็กทรอนิกส์ (<https://surl.lk/gmtugp>) และจัดกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความพร้อมของกลุ่ม เช่น

- ๑) กลุ่มที่ผลิตข้าวพื้นเมือง / ยังไม่ขึ้นทะเบียน GI
- ๒) กลุ่มที่ผลิตข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ขึ้นทะเบียน GI ไทย
- ๓) กลุ่มที่ผลิตข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ขึ้นทะเบียน GI ต่างประเทศ
- ๔) กลุ่มที่มีศักยภาพเบื้องต้นในการแปรรูป

ทั้งนี้ การจัดกลุ่มดังกล่าว มีการจัดกิจกรรมการดำเนินงานให้สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่ม เพื่อให้เกิดประโยชน์และความคุ้มค่ากับกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ

๑.๒ กิจกรรมการยกระดับสินค้าข้าวพื้นเมือง

๑.๒.๑ อบรมระบบมาตรฐานและทักษะทางการตลาด ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านมาตรฐานการผลิตข้าวและระบบควบคุมภายในแบบกลุ่มเพื่อการผลิตข้าวพื้นเมืองให้ได้มาตรฐาน และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ด้านมาตรฐานการผลิตข้าวและระบบควบคุมภายในให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวพื้นเมือง และทักษะทางการตลาด

๑.๒.๒ การตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ และข้าว GAP โดยกองตรวจสอบรับรองมาตรฐานข้าวและผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้ผลิตข้าวพื้นเมืองหรือข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ผ่านการตรวจประเมินเบื้องต้น (Pre Audit) โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าว/ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติที่รับผิดชอบโครงการฯ ก่อนได้รับการตรวจรับรองมาตรฐาน

๑.๓ กิจกรรมส่งเสริมการแปรรูป

๑.๓.๑ การพัฒนาการแปรรูป บรรจุภัณฑ์ ประเมินและคัดเลือกกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน-โอกาส-อุปสรรค (SWOT Analysis) และการพัฒนาเป็นสินค้า เป็นกลยุทธ์ในการแข่งขันทางการตลาดเพื่อให้มีความหลากหลายทั้งตัวผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ มีคุณภาพได้มาตรฐาน รักษาคุณภาพสินค้ามีความเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของสินค้า

๑.๓.๒ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าข้าวอัตลักษณ์พื้นถิ่น แบ่งช่องทางที่ช่วยสื่อสารกับผู้บริโภคถึงอัตลักษณ์ของข้าวไทย โดยกลุ่มเป้าหมายที่มีสินค้าที่มีความโดดเด่นและมีตลาดรองรับ

๑.๔ กิจกรรมพัฒนาตลาดสินค้าและการประชาสัมพันธ์

๑.๔.๑ จัดงานตลาดสินค้าอัตลักษณ์พื้นถิ่น เพื่อสร้างการรับรู้ในชุมชนเมือง

๑.๔.๒ จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ / ร่วมแสดงนิทรรศการกับหน่วยงานต่างๆ